

Nr 211

Av herr **Wedén m. fl.**, *angående vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder.*

(Lika lydande med motion nr 189 i Första kammaren)

Motionens innehåll

I denna partimotion från folkpartiet behandlar vi situationen på arbetsmarknaden och föreslår vissa konkreta åtgärder för att förstärka arbetsmarknadspolitiken.

Beträffande det aktuella läget framhåller vi att vissa tecken till förbättring i sysselsättningsläget har kunnat iakttagas under den senaste tiden. Detta gäller emellertid inte om skogslänen, där arbetslöshetsciffrorna tvärtom visat en kraftig stegring sedan förra året. Antalet lediga platser i förhållande till antalet anmälda arbetslösa är också mycket lågt i dessa områden. I hela landet fanns det i december 106 anmälda lediga platser på 100 arbetslösa. I Östersund fanns det 23, i Lycksele 8 och i Haparanda/Kalix A-regionen endast 4 lediga platser på 100 arbetslösa. I framför allt skogslänen är det nödvändigt med förstärkta arbetsmarknadspolitiska insatser liksom också när det gäller äldre ortsbunden arbetskraft och handikappade.

Vi föreslår att kvinnornas inträde på arbetsmarknaden skall underlättas genom att grundbidraget vid omskolning inte reduceras på grund av makes inkomst, att statsbidrag under vissa omständigheter skall utgå vid utbildning inom företag, att halvskyddad sysselsättning skall kunna anordnas i företag med mindre än fem anställda, att den nyutbildade arbetskraften skall, när anställning inte kan erhållas på utbildnings- eller hemorten, kunna erhålla respension enligt samma villkor som gäller för dem som genomgått arbetsmarknadsstyrelsens omskolningskurser, att omställningsbidraget för äldre inte skall reduceras på grund av tidigare låg inkomst så att det understiger 500 kr. per månad samt att riksdagen skall begära förslag om ökade personliga resurser för yrkesvägledning och arbetsvård.

Läget på arbetsmarknaden

Snabba förändringar har under senare år karakteriserat vårt näringsliv. Detta är inte någon övergående företeelse. Den tekniska utvecklingen och förskjutningar i konsumenternas efterfrågan kommer att göra en fortgående strukturrationalisering nödvändig och därmed tvinga fram en ökad rörlighet beträffande såväl kapital som arbetskraft.

Detta betyder att tryggheten i arbetslivet i fortsättningen inte kan uppnås genom någon säkerhet för den enskilde att under hela sitt liv få arbeta på den plats där han är född eller i det yrke han en gång lärt sig. Priset för de ekonomiska framstegen blir en ökad rörlighet, såväl geografisk som yrkesmässig, med i båda fallen starka påfrestningar på den enskilde individen.

Den trygghet som ett samhälle med hög standard bör ha råd att skapa måste i stället uppnås genom att det allmänna vidtar effektiva åtgärder, så att den påtvingade ledigheten blir kortvarig och den nödvändiga anpassningen underlättas. Vidare bör samhället svara för den enskildes ekonomiska trygghet under påtvingad arbetslöshet. Det är därför angeläget med en snabb lösning av frågan om en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Vissa grupper drabbas hårdare än andra av de svårigheter förändringarna medför. Det gäller särskilt äldre personer, handikappade och sådana som av olika orsaker är ortsbundna i områden med undersysselsättning. Starka sociala skäl talar för att dessa får en så effektiv hjälp som möjligt. Det måste ofta bli fråga om individuellt utformade och för arbetsmarknadsorganen mycket arbetskrävande åtgärder. Det är angeläget att dessa får personella resurser för att fullgöra denna uppgift.

Förändringarnas omfattning framgår bl. a. av de varsel om planerade driftinskränkningar som enligt överenskommelse tillställs arbetsmarknadsverket. Antalet sådana varsel under de senaste åren framgår av följande tablå:

Kvartal	Samtliga	Berörda arbetstagare	
		1967	1968
		Därav vid nedlagda företag	Därav vid nedlagda företag
1	7 506	3 404	3 856
2	6 227	4 167	2 225
3	4 791	3 204	
4	5 975	2 004	

Som jämförelse kan nämnas att under hela år 1965 utgjorde antalet arbetstagare som berördes av varsel 9 333, dvs. under första kvartalet 1968 blev ett lika stort antal arbetstagare berörda av varsel som under hela 1965. Till siffrorna i tablåen bör dessutom läggas ett stort antal permitteringar i mindre företag, som inte omfattas av varselplikten.

Även om den konjunkturdämpning som rått under de senaste två åren skulle vara på väg att avlösas av en uppåtgående konjunktur, kommer strukturella förändringar inom näringslivet att leda till förskjutningar i efterfrågan på arbetskraft och företagsnedläggelser. Rationaliseringen inom jord- och skogsbruket men även andra företeelser, exempelvis detaljhandelns överförande till stora varuhus i centralorterna, innebär att framför

allt skogslänen kommer att även i fortsättningen uppvisa höga arbetslöshetssiffror.

Lokaliseringspolitiken har haft sin betydelse, men eftersom dess åtgärder i huvudsak berört ett mindre antal stora orter har de snarast påskyndat avflyttningen från inlandet. De tecken till förbättring i sysselsättningsläget som kunnat iakttagas i andra delar av landet har inte någon motsvarighet i Norrlands inland. Där visar arbetslöshetssiffrorna tvärtom en ganska kraftig stegring. Som exempel kan nämnas att i Haparanda/Kalix A-region har arbetslösheten sedan december 1967 stigit med 24 procent och Östersunds A-region med 42 procent. Antalet lediga platser är också mycket lågt i dessa områden. Medan det i hela landet fanns 106 lediga platser på 100 anmälda arbetslösa fanns det i Östersund 23, i Lycksele 8 och i Haparanda/Kalix 4 lediga platser på 100 arbetslösa. De åtgärder som vidtagits i form av beredskapsarbeten och frisläpp av investeringsfonder har således inte kunnat förhindra att arbetslösheten ökat i dessa områden.

Det är troligt att arbetslösheten i fortsättningen framför allt kommer att koncentreras till skogslänen. Särskilt i dessa områden blir förstärkta arbetsmarknadspolitiska åtgärder nödvändiga. Lokaliseringspolitiken bör givetvis fortsätta, men det är inte möjligt att genom sådana åtgärder snabbt skapa arbetsstillfällena för dem som nu friställs inom jord- och skogsbruket. Andra åtgärder för att öka sysselsättningen måste naturligtvis tillgripas liksom även stimulans av den geografiska rörligheten.

Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingens uppgift blir lika viktig i ett läge när efterfrågan på arbetskraft tenderar att stiga. Det gäller att fånga upp lediga arbetstillfällena och finna anställningar som så långt det är möjligt svarar mot den arbetssökandes personliga önskemål och förutsättningar. Anspråken på sådan service har ökat, men arbetsmarknadsverket har inte haft tillräckliga personella resurser för att motsvara dessa krav.

Även arbetsvårdens resurser har varit otillräckliga och inte medgett en insats för de handikappade som av ekonomiska och sociala skäl varit motiverad. Vid 1968 års riksdag föreslog vi att medel skulle anslås till 30 tjänster för arbetsvård och yrkesvägledning utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Riksdagen avtog förslaget. I årets petita har arbetsmarknadsstyrelsen begärt 250 nya tjänster för förmedlingsverksamhet, yrkesvägledning och arbetsvård. Departementschefen föreslår 125 nya tjänster för dessa uppgifter. Vi noterar denna ökning med tillfredsställelse men anser att den är otillräcklig och föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t framhåller behovet av ökade personella resurser för yrkesvägledning och arbetsvård.

Näringshjälp

Antalet näringshjälpärenden har under det senaste budgetåret minskat. Orsaken är bl. a. att etableringskostnaden stigit för mindre rörelser. Det har därigenom blivit svårare att inom ramen för gällande bidragsvillkor etablera företag, som kan ge de handikappade en tillfredsställande försörjning. Arbetsmarknadsstyrelsen har föreslagit att maximibeloppet för näringshjälp skall ökas från 12 000 kr. till 15 000 kr. Departementschefen föreslår oförändrad maximigräns. Vi anser att arbetsmarknadsstyrelsen har framfört starka skäl för sin ståndpunkt och föreslår att maximigränsen höjes till 15 000 kr. Som arbetsmarknadsstyrelsen framhåller behöver bidragshöjningen inte föranleda någon uppräknings av anslaget. Nuvarande bidragsbestämmelser medger inte att handikappad erhåller bidrag till särskilda anordningar på arbetsplatsen som är nödvändiga för att han skall kunna utföra sitt arbete. Vi föreslår att bestämmelserna ändras så att bidrag kan utgå även i dylika fall.

Omskolningsverksamheten

Det har visat sig att en del arbetslösa är svåra att rekrytera till omskolningskurser när dessa är förlagda på annan ort än hemorten. I sådana fall kan utbildning i ett företag vara att föredra. Denna kan i många fall åstadkommas på hemorten, och personen i fråga kan som regel utgå ifrån att utbildningen leder till anställning i företaget.

Företagsutbildning är för samhället en billig form för omskolning under förutsättning att sådana regler uppställs för denna utbildning att statsbidrag utgår endast till sådan utbildning som har direkt karaktär av omskolning eller bristyrkesutbildning. Reglerna bör utformas så att den rådande ansvarsfördelningen mellan företag och samhälle i fråga om yrkesutbildningen inte rubbas.

Vi föreslår därför att statsbidrag med tre kronor per elev och närvarotimme försöksvis utgår till utbildning inom företag av sådan personal som behöver nyrekryteras och i samband därmed är i behov av omskolning. För personal som på grund av ändringar i produktionen behöver omskolas och som eljest löper risk att bli arbetslös bör samma bidrag utgå. Vidare bör bidrag utgå för omskolning av personal vars omplacering möjliggör nyanställning av icke yrkesutbildad arbetskraft.

Arbetsmarknadsutredningen föreslog att bidrag skulle utgå med två kronor per elev och närvarotimme. Arbetsmarknadsstyrelsen har föreslagit att bidraget på grund av penningvärdeförsämringen skall bestämmas till tre kronor. Vi ansluter oss till det senare förslaget.

Den kvinnliga arbetskraften

Vi har vid såväl 1967 som 1968 års riksdag påpekat de icke önskvärda konsekvenser som orsakas av bestämmelsen om att makes grundbidrag vid

omskolning skall reduceras med hänsyn till den andre makens inkomst. Arbetsmarknadsstyrelsen framhåller, att de bidrag som med hänsyn till nuvarande bestämmelser kan beviljas åt gifta kvinnor anses alltför små för att ge en rimlig kompensation. Det är uppenbart att bidragen ej heller har tillräcklig stimulanseffekt. Grundbidraget bör därför enligt styrelsens mening icke reduceras med hänsyn till makes inkomst. Det är även vår uppfattning.

Det är emellertid anledning understryka att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna inte får ses isolerade. Gynnsammare regler för omskolning av kvinnlig arbetskraft måste därför kompletteras med förbättrad barntillsyn och rimligare beskattning av de gifta kvinnornas inkomster. Såväl hänsynen till arbetskraftstillgångarna som till önskvärdheten av ökade valmöjligheter för de gifta kvinnorna talar för åtgärder för att underlätta gifta kvinnors inträde på arbetsmarknaden.

Det kan även ifrågasättas om en person skall få utbildningsbidraget sänkt när vederbörande uppbär t.ex. en liten änkepension eller annan försäkringsersättning. Enligt vår mening bör inkomstprövningsreglerna beträffande grundbidraget vid omskolning bli föremål för omprövning.

Halvskyddad sysselsättning

Departementschefen framhåller att de regler som nu gäller för halvskyddad sysselsättning har visat sig begränsa möjligheterna att expandera denna verksamhet. Om riksdagen inte har någon erinran ämnar inrikesministern föreslå Kungl. Maj:t att dessa regler ändras för att möjliggöra vidgad försöksverksamhet.

Vi delar uppfattningen att de nuvarande reglerna innebär en onödig begränsning av denna verksamhet. Vid en sådan översyn bör bestämmelserna ändras så att i framtiden halvskyddad sysselsättning skall kunna anordnas även i företag med mindre än fem anställda. Vi föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t framhåller detta.

Den nyutbildade arbetskraften

Nyutbildade ungdomar har i många fall svårt att få lämpliga anställningar. I en motion till 1968 års riksdag (II:427) framhöll vi att en av framtidens stora frågor säkert blir att på bästa möjliga sätt taga vara på detta tillskott av ung välutbildad arbetskraft. Härvid bör inte konservativa föreställningar om att viss utbildning kan användas endast inom sådana yrkesområden, som traditionellt anses behöva personal med denna utbildning, få lägga hinder i vägen för att öppna mer vidsträckta arbetsfält för olika slag av sådan arbetskraft.

Vissa strukturella problem uppstår när antalet nyutexaminerade i vissa yrken stiger kraftigt. En tillförlitlig arbetsmarknadsprognos för olika yrken

måste vara den naturliga grunden för all yrkesrådgivning. För att skapa underlag för bl. a. sådan prognosverksamhet krävs en utbyggd arbetsmarknadsforskning. Vi anser att arbetsmarknadsforskningen måste ges väsentligt ökade resurser.

Det skulle bli lättare att lösa de arbetslösa nyutbildade ungdomarnas akuta problem om de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i större utsträckning kunde tillämpas på dem. Arbetsmarknadsstyrelsen föreslår att ökade möjligheter skall beredas nyutbildade att erhålla flyttningsbidrag. Vi anser att respenning i första hand bör utgå för att underlätta omflyttning av dessa ungdomar. Risk för missbruk bör kunna undanröjas genom tillämpningsföreskrifter, t. ex. av innebörden att flyttningsbidrag till nyutexaminerad arbetskraft endast kan utgå om lämplig anställning inte kan erhållas på utbildnings- eller hemorten. Det bör också framhållas att flyttningsbidrag till nyutexaminerad arbetskraft skulle i detta avseende jämställa dem med sådana som genomgår arbetsmarknadsstyrelsens omskolningskurser.

Omställningsbidraget för äldre

Beträffande omställningsbidraget tillämpas en överförsäkringsbestämelse, innebärande att bidraget inte får överstiga $11/12$ av den tidigare inkomsten. Arbetslösa, som för några år sedan förlorade sitt egentliga arbete och sedan haft tillfälliga arbeten, kan emellertid i dessa ha haft en mycket låg inkomst. Detta gäller också om en egen företagare, som innan han lägger ner sitt företag i flera år kan ha drivit det i så liten och olönsam skala att hans egen ersättning varit mycket obetydlig. Vi finner det inte rimligt att tillämpa överförsäkringsregeln i ovan nämnda fall och föreslår att omställningsbidrag oavsett överförsäkringsregeln inte i något fall får understiga 500 kr. per månad.

Med hänvisning till ovan anförda motiveringar hemställer vi,

- att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära
1. förslag om höjning av näringshjälpens maximibelopp från 12 000 kr. till 15 000 kr.,
2. förslag om statsbidrag till företagsutbildning i enlighet med i motionen angivna regler,
3. översyn av inkomstprövningsreglerna beträffande grundbidraget för omskolning i syfte att underlätta för de kvinnor som så önskar att erhålla yrkesutbildning,
4. ändring av bestämmelserna för halvskyddad sysselsättning med innebörd att halvskyddad sysselsättning skall kunna anordnas även i företag med mindre än fem anställda,
5. översyn av reglerna för flyttningsbidrag vid anställ-

ning på annan ort, med innebörd att respension även kan utgå till nyutexaminerade, som ej kan få lämplig anställning på studie- eller hemorten,

6. ändring av reglerna för omställningsbidrag, innebärande att helt bidrag oavsett överföringsäkringsbestämmelserna inte får sättas lägre än 500 kr. per månad,

7. förslag om en ytterligare förstärkning av yrkesvägledningen och arbetsvårdens personella resurser.

Stockholm den 23 januari 1969

Sven Wedén (fp)

Elias Jönsson (fp)
i Ingemarsgården

Ingemar Mundebo (fp)

Sven Antby (fp)

Daniel Wiklund (fp)
i Stockholm

Cecilia Nettelbrandt (fp)

Sven Gustafson (fp)
i Göteborg

Thorvald Källstad (fp)
